

Stedengeschiedenis en bouwen

Op woensdag 19 oktober 1994 organiseert de werkgroep Stedengeschiedenis een studiedag over 'Stedengeschiedenis en bouwen'. De bijeenkomst heeft plaats in het Academiegebouw van de Universiteit van Utrecht, Domplein 29, zaal 19. De studiedag is gratis voor eenieder toegankelijk. Informatie kan worden ingewonnen bij Jan van den Noort (010-4366014)

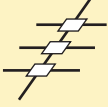
Agenda:

- 10.30-11.00 Chris Kolman, "'Tot Cieraet deser stadt' Overheid en huizenbouw in de 17de en 18de eeuw'.
- 11.00-11.45 discussie.
- 11.45-12.15 Niels L. Prak, 'De vindrijkheid van de eigenbouwers. Welvaart, grondprijs en woningtype 1870-1914'
- 12.15-13.00 discussie.
- 13.00-14.00 Lunch.
- 14.00-14.30 Len de Klerk, 'Stedelijke elite, stadsontwikkeling en volkshuisvesting in Rotterdam'
- 14.30-15.15 discussie.
- 15.15-15.45 Wil Prins, 'Stedelijke groei en woningvoorziening in heden en verleden een vergelijking van het 19de-eeuwse Londen en het hedendaagse Delhi'
- 15.45-16.30 discussie.

Chris Kolman, Overheid en huizenbouw in de 17de en 18de eeuw

In de zeventiende en de achttiende eeuw was modernisering van het stadsbeeld een belangrijke drijfveer voor het opstellen van nieuwe bouwvoorschriften. In dat verband werd de leus "Tot Cieraet deser stadt" dikwijls gebruikt. De stedelijke overheid rechtvaardigde daarmee haar maatregelen en voorschriften vanuit een hoger, algemener belang dan het eigenbelang van de particuliere bouwheer. De nadruk op de verfraaiing van het stadsbeeld werd gekoppeld aan de traditionele thema's bij de regulering van de huizenbouw, zoals: het tegengaan van bouwkundig verval, het bevorderen van de brandveiligheid van huizen, het voorkomen van burenruzies bij het bouwen op de erfscheiding en het garanderen van vrije doorgang in straten en stegen.

Kolman geeft voorbeelden van maatregelen die de stadsbesturen van Kampen, Utrecht en Den Bosch in de 17de en 18de eeuw namen om de huizenbouw in hun stad te reguleren. We kunnen stellen dat de stedelijke overheid over onvoldoende machtsmiddelen beschikte om de nagestreefde modernisering af te dwingen. In de praktijk waren de particuliere bouwheren zeer vrij om op hun erf te bouwen en te verbouwen zoals zij dat wilden. De overheid kon haar macht gewoonlijk alleen incidenteel laten gelden, namelijk bij het beslechten van bouwconflicten tussen burenen. De effectiefste manier om bepaalde onderdelen van het moderniseringsproces te versnellen - bijvoorbeeld het vervangen van houten gevels door stenen gevels - was het beloven van subsidies of andere tegemoetkomingen aan de bouwheren.

Niels L. Prak, Welvaart, grondprijs en woningtype 1870-1914

In de zeventiende eeuw was de Republiek het meest verstedelijkte land ter wereld. Na de zeventiende eeuw daalde het inwonertal van de steden, waardoor er in het begin van de negentiende eeuw een overschot aan braakliggend bouwterrein binnen de stadsgrachten lag. Op het einde van de negentiende eeuw kwam daar een omslag in: door de toeloop naar steden werd bouwterrein schaars en duur.

Tegelijkertijd nam de welvaart toe en daarmee de vraag naar grotere woningen, ook bij de arbeiderselite. Dit stelde de eigenbouwers voor problemen: hoe konden ze meer woonruimte bieden op een kleiner terrein? Ze bedachten een aantal nieuwe typen: het huis met souterrain, het twee-op-één type, het staarhuis en de portiek-etage woning.

Len de Klerk, Stedelijke elite, stadsontwikkeling en volkshuisvesting in Rotterdam

De geschiedschrijving van de systematische invoering van stedelijke planning en volkshuisvesting wordt gedomineerd door de architectonisch-stedebouwkundige invalshoek. Over de bijdrage daaraan van particulieren is fragmentarische kennis voorhanden (voornamelijk industriëlen die industriedorpen bouwden). Onderzoek naar de initiatieven van een stedelijke elite in Rotterdam (civic leadership) wijst uit dat particulieren een innovatieve bijdrage hebben geleverd aan de ontwikkeling van systematisch stadsplanning en volkshuisvesting, zowel naar inhoud, als naar invoering van de idee van planning binnen de overheidsbureaucratie. De initiatiefnemers maakten deel uit van een complex netwerk waarin ook vernieuwende economische (bedrijfstechnische) en sociaal-culturele initiatieven werden genomen.

Wil Prins, Stedelijke groei en woningvoorziening, Londen in de 19de-eeuw-Delhi nu

Hoewel wetenschappers zich bewust zijn van de verschillen wordt doorgaans weinig bezwaar gemaakt tegen een vergelijking van de actuele urbanisatieprocessen in Afrika, Azië en Latijns-Amerika. Daarentegen is er vrij lang grote weerstand geweest tegen een uitbreiding van die vergelijking tot verstedelijkingsprocessen die in de vorige eeuw plaats hadden, in Europa en in de Verenigde Staten. Het is niettemin zinvol een vergelijking te maken tussen derde wereldlanden en het westen, bijvoorbeeld om een beter inzicht te krijgen in het proces van woningvoorziening in snel groeiende steden.

In zijn begin dit jaar verschenen dissertatie vergelijkt Wil Prins verschillende vormen van woningvoorziening die zijn ontstaan in negentiende-eeuws Londen en in Delhi na de onafhankelijkheid. Hij heeft met name belangstelling voor de wijze waarop de woonruimte werd gebouwd en gedistribueerd en voor de actoren die daarbij betrokken waren. Prins toont voor beide steden aan hoe groepen die over essentiële hulpbronnen beschikken in staat bleken om richting te geven aan het proces van stedelijke ontwikkeling en woningvoorziening. Uit het materiaal blijkt tevens dat, hoewel de rol van de staat geleidelijk groter werd, de meerderheid van de stedelingen voor hun woningvoorziening afhankelijk bleef van particuliere initiatieven.

Namens de Werkgroep Stedengeschiedenis
Jan van den Noort